

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

СОЛЬФЕДЖІО

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Музичне мистецтво”

Спеціалізація
“Теорія музики”

Київ – 2008

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

СОЛЬФЕДЖІО

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Музичне мистецтво“

Спеціалізація
“Теорія музики”

Київ – 2008

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

СОЛЬФЕДЖІО

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв І–ІІ рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 20 с.

Загальний обсяг курсу – 648 год.
Практичних – 366 год.
Індивідуальних – 146 год.
Самостійної роботи – 136 год.

Укладач	<i>Н. М. Пузанкова</i> – викладач Львівського державного музичного училища ім. С. Людкевича
Рецензенти:	<i>Я. Якуб'як</i> – професор Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка <i>О. В. Гармель</i> – кандидат мистецтвознавства, завідувач відділенням мистецтва естради Київського державного коледжу естрадного та циркового мистецтв <i>Л. Г. Островська</i> – викладач вищої категорії Донецького музичного училища
Редактор	<i>Є. Д. Колесник</i>
Відповідальний за випуск	<i>А. І. Ткаченко</i>

Навчальне видання

Формат 60×84_{1/16}. Папір офсетний. Друк ризографічний
Ум. друк. арк. 1,16. Наклад 150 прим.

ПП “НОВА КНИГА”, м. Вінниця, вул. Квятека, 20

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 2646 від 11.10.2006 р.

Тел. (0432)52-34-80, 52-34-82 Факс 52-34-81

E-mail: info@novaknyha.com.ua

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Предмет “Сольфеджіо” для спеціальності № 5.020205 “Теорія музики” в музичних училищах належить до базових дисциплін. Програма визначає такі завдання предмета сольфеджіо:

- виховання міцних професійних навичок читання нот з листа;
- виховання професійних навичок слухового сприйняття мелодичних, гармонічних, метроритмічних елементів музичного цілого;
- виховання навичок письмового відтворення нотного тексту прослуханого музичного фрагменту;
- виховання музичного мислення;
- розвиток творчих здібностей.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Заняття з курсу сольфеджіо відбуваються у груповій, індивідуальній та самостійній формах. Групові заняття передбачають, насамперед, окрім індивідуальних, колективні форми роботи: розспівки, сольфеджування, багатоголосий спів окремих елементів та цілих музичних творів чи фрагментів, колективні творчі вправи і т. п., а також коротку подачу викладачем теоретичних положень. Індивідуальні заняття дають можливість закріпити набуті знання і навички з урахуванням особистих якостей кожного студента.

Основні форми роботи на уроках сольфеджіо.

- 1) сольфеджування;
- 2) інтонаційні вправи;
- 3) музичний диктант;
- 4) слуховий аналіз.

Сольфеджування ставить основною вимогою чистоту інтонування, ритмічну точність, вміння дотриматися темпових та динамічних

позначень, фразування. У багатоголоссі – виробити відчуття логіки гармонічного розвитку, функцій та співвідношень голосів, навички вокального ансамблю.

Інтонаційні вправи – це технічні вправи, мета яких – підготовка до інших основних форм роботи. Інтонаційні вправи включають:

- спів гам (від тоніки або від будь-якого ступеня вгору чи вниз) і окремих ступенів ладу;
- спів у тональності з розв'язанням окремих інтервалів та акордів у прямому висхідному чи низхідному напрямку та ламано;
- спів інтервальних та акордових послідовностей (від основи та “вужиком”);
- спів цифровок у 4-голосному викладі;
- спів окремих інтервалів та акордів від звука вгору і вниз;
- спів гам 2-, 3-, 4-голосно;
- спів хроматичних гам 1-, 2-, 3-, 4-голосно;
- спів нестійких ступенів із запізненным розв'язанням;
- спів хроматичних звуків, взятих і розв'язаних плавно, взятих чи покинутих стрибком;
- спів стійких і нестійких інтервалів, тритонів, характерних, хроматичних інтервалів з розв'язаннями 1-, 2-, 3-, 4-голосно;
- спів секвенцій (тональних, хроматичних, транспонуючих) мелодичних, гармонічних, 1–4-голосних;
- спів відхилень через інтервали в. 2, м. 7, в. 3, м. 6, тритони, характерні інтервали, через побічні доміанти та субдомінанти, у споріднені і далекі тональності;
- відхилення і модуляції із застосуванням енгармонізму;
- спів акордів із заміненями, доданими, альтерованими звуками.

Послідовність запровадження різних форм інтонаційних вправ залежить від конкретного навчального завдання, від матеріалу, що вивчається паралельно в курсі елементарної теорії музики, гармонії, від фахового рівня студентів.

Музичний диктант проводиться у таких формах:

- письмовий та усний;
- одноголосний, 2-, 3-голосний, гармонічний 3–4-голосний, зі змінною кількістю голосів;

- запис одного вказаного голосу з багатоголосного диктанту;
- ритмічний;
- інтервальний, акордовий, інтервально-акордовий.

Всі форми диктанту доцільно проводити протягом усього курсу, однак на кожному етапі певні форми диктанту переважають. Слід виробити у студентів навичку попереднього аналізу перед записом кожного виду диктанту, аналізу структури, каденцій, тонального плану, прихованого двоголосся, кульмінації, у 2–3-голосних диктантах – аналізу форм руху голосів, типу багатоголосся (контрастного, імітаційного, гармонічного), порядку вступу голосів, педальних тонів і т. д. Всі форми руху голосів потребують ретельного поетапного опрацювання.

Слуховий аналіз. Його основне завдання – розвиток аналітичних здібностей, музичної пам'яті, музичної логіки. Матеріалом для визначення на слух можуть бути окремі елементи (інтервали, акорди, тетрахорди, гами, мелодичні чи гармонічні звороти, тональні плани) та цілі побудови. Кінцевою метою є цілісний слуховий аналіз, який дозволяє одночасно охопити горизонталь і вертикаль музичної тканини, форму, фактуру, стиль і т. п., тобто і ціле, і деталі.

Інші форми роботи:

- спів сольних вокальних творів з супроводом;
- спів дуєтів з супроводом;
- транспозиція;
- творчі завдання: скомпонувати мелодію на даний ритмічний рисунок, на дану цифровку, у заданому жанрі, за вказаними параметрами, підібрати супровід, докомпонувати: каденцію, 2-ге речення, 2-й, 3-й голос до даного і т. п.

Використовуючи більшість із вищезазначених форм роботи протягом усіх 4-х років навчання, викладачеві слід все ж мати на увазі, що на кожному етапі мусять бути певні пріоритети, а саме:

I рік навчання – діатоніка, спів окремих ступенів ладу з розв'язанням і без, інтервалів у тональності, одноголосся;

II рік навчання – хроматика в одноголоссі, різні форми двоголосся, всі види акордів у тональності, інтервали від звука;

III рік навчання – інтервали та акорди (у тому числі альтеровані) від звука з можливими розв'язаннями на основі енгармонізму; відхилення і модуляції;

IV рік навчання – триголося; подолання ладової інерції; енгармонізм, модуляція у далекі тональності через спільний звук, інтервал, акорд.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Програма курсу невід'ємна від курсів “Елементарної теорії музики” та “Гармонії”, а також пов'язана з курсами “Аналізу музичних творів”, “Музичної літератури”, “Поліфонії”. При цьому окремі теми курсу гармонії, елементарної теорії музики та поліфонії частково випереджуються у курсі сольфеджіо і спочатку опрацьовуються практично.

ЗМІСТ ПРЕДМЕТА

I семестр

Лад. Три види мажору і мінору. Діатонічні лади. Прохідні та допоміжні хроматичні звуки. Фрагменти хроматичної гами.

Інтервали. Всі діатонічні інтервали. Характерні інтервали гармонічних ладів (зб. 2, зм. 7, зб. 5, зм. 4). Тритони у трьох видах мажору і мінору.

Акорди. Всі види тризвуків. Септакорди V, VII, II ступенів з оберненнями і розв'язаннями в тональності.

Метр і ритм. Ритмічна тривалість основного поділу (від цілої ноти до 32-ї). Триоль вісімками, прості види синкоп у 2-, 3-, 4-дольних розмірах. Паузи у перелічених ритмічних фігурах.

II семестр

Лад. Альтеровані ступені. Хроматична гама. Відхилення у споріднені тональності при плавному веденні хроматичних звуків. Відхилення у споріднені тональності через тритони і характерні інтервали, за допомогою гармонічного розв'язання в. 2 та м. 7. Тональні і хроматичні секвенції.

Інтервали. Нестійкі інтервали із розв'язанням. Гармонічне розв'язання в. 2, м. 7; в. 3, м. 6. Тритони і характерні інтервали в умовах відхилень у споріднені тональності. Хроматичні інтервали (зб. 6, зм. 3, зб. 2, зм. 7 та ін.)

Акорди. Збільшений та зменшений тризвук з оберненнями та розв'язаннями. У тісному 3–4-голосі всі акорди тональності при плавному з'єднанні та розв'язанні.

Метр і ритм. Особливі види ритмічного поділу (тріолі, дуолі, квартолі, квінтолі, секстолі), синкопи, утворені злігованими ногами та паузами.

III семестр

Лад. Хроматичні звуки, взяті стрибком. Відхилення у споріднені тональності через тритони і характерні інтервали, через гармонічне розв'язання в. 2 та м. 7, в. 3 та м. 6. Хроматична гама у 1- і 2-голосі.

Діатонічні лади.

Інтервали. Хроматичні інтервали.

Акорди. Головні тризвуки з оберненнями у гармонічному 4-голосі. Всі види тризвуків та септакордів з оберненнями у вузькому 3–4-голосі. Всі види тризвуків, їх обернення та септакорди від звука.

Метр і ритм. Мішані розміри.

IV семестр

Лад. Хроматичні звуки, у тому числі взяті чи покинуті стрибком. Хроматична гама у 1- і 2-голосі. Відхилення у споріднені тональності. Діатонічні лади.

Інтервали. Дисонуючі інтервали із запізненным розв'язанням. Відхилення у споріднені тональності через тритони і характерні інтервали, через гармонічне розв'язання в. 2 та м. 7, в. 3 та м. 6.

Акорди. У тісному 3–4-голосі акорди всіх ступенів. У гармонічному 4-голосі всі акорди тональності, різні види акордів доміантової групи, найпростіші види побічних тонів.

Метр і ритм. Поліритмія. Змінні розміри.

V семестр

Лад. Будь-які співвідношення ступенів тональності. Мелодичні відхилення у неспоріднені тональності.

Інтервали. Дисонуючі інтервали, в тому числі тритони і характерні інтервали в умовах відхилень у неспоріднені тональності – із запізненням розв'язанням, без розв'язання.

Акорди. Акорди альтерованої субдомінанти (подвійної домінанти), неаполітанської гармонії, $P_{65}^{\#1}$ у мажорі. В гармонічному 4-голосі – відхилення і модуляції у споріднені тональності, перервані звороти, альтерація і дезальтерація акордів подвійної домінанти, тональні і хроматичні секвенції

Метр і ритм. Типові жанрові метроритмічні звороти.

VI семестр

Лад і його елементи. Відхилення у віддалені тональності через спільний звук у гамоподібних послідовностях.

Інтервали. Енгармонізм інтервалів – тритонів і характерних, а також м. 7 = зб. 6 та в. 2 = зм. 3.

Акорди. Всі види акордів. Акорди із затриманнями та іншими неакордовими звуками. Альтеровані акорди S- і D-груп. Поступові модуляції у віддалені тональності.

Метр і ритм. Складні види поліритмії. Поліметрія.

VII семестр

Лад і його елементи. Відхилення і модуляції у віддалені тональності. Подолання ладової інерції. Хроматична гама у 3–4-голосі.

Інтервали. Енгармонізм хроматичних та інших інтервалів.

Акорди. Тризвуки мажоро-мінору, альтеровані акорди домінанти і субдомінанти, органний пункт, педаль. Прискорені та раптові модуляції, хроматичні перервані звороти; енгармонізм зменшеного септакорду, акордів із збільшеною секстою (особливо малого мажорного септакорду), збільшеного тризвука.

Метр і ритм. Складні види поліритмії. Квінтоль, секстоль і т. п.

VIII семестр

Лад і його елементи. Подолання ладової інерції. Хроматична гама у 3–4-голосі.

Інтервали. Всі види інтервалів у тональності і в умовах відхилень та модуляцій.

Акорди. Акорди нетерцієвої будови (квартакорди, квінтакорди).

Метр і ритм. Особливості метроритму українських дум, історичних, протяжних, а також побутових пісень.

Самостійна робота

Передбачена програмою дисципліни “Сольфеджіо” в обсязі 163 години на весь термін вивчення дисципліни. Проводиться систематично протягом навчального курсу. Форми самостійної роботи:

- сольфеджування;
- запис музичного диктанту (ритмічного; 1-, 2-, 3-, 4-голосного, гармонічного, зі змінною кількістю голосів та ін.), який студент записує з цифрових носіїв;
- вивчення напам'ять попередньо записаних музичних диктантів, прикладів для сольфеджування, рекомендованих викладачем або вказаних у робочому плані;
- творчі завдання:
 - придумати одноголосні чи багатоголосні побудови (речення, періоди, інші форми) за вказаними параметрами;
 - скласти супровід до пропонованих мелодій;
 - скласти мелодію до даної гармонічної послідовності.

Враховуючи можливості кожного студента, особливості та темп його поступу, викладач систематично визначає рівень складності та обсяг роботи на наступний період – тиждень чи місяць.

Можливий як самоконтроль, так і контроль з боку викладача.

ІСПИТОВІ ВИМОГИ

В кінці II семестру:

диктант:

одноголосний 8–16 тактів, час написання – 20–25 хв., 10–12 програвань. Приблизна складність – Кириллова, Попов. Сольфеджио, ст. 156 № 35;

двоголосний (Алексеев, Блюм. Систематический курс музыкального диктанта, № 487);

гармонічний 3–4-голосний у тісному розміщенні в обсязі речення або періоду.

інтервально-акордовий – в обсязі речення або невеликого періоду з усіма вивченими інтервалами та акордами, включно з тритонами, характерними та хроматичними інтервалами, всіма видами тризвуків та септакордів з оберненнями;

інтонаційні вправи:

в тональності: окремі ступені – діатонічні та альтеровані; всі види тетракордів; всі діатонічні інтервали вгору та вниз, нестійкі і дисонуючі з розв'язанням, у т. ч. гармонічним; тритони та характерні інтервали у 3-х видах мажору та мінору; тризвуки, обернення та септакорди від есіх ступенів, D₇, II₇, VII₇, з оберненнями і розв'язаннями; цифровані інтервальні та акордові послідовності; мелодичні тональні та хроматичні секвенції.

від звука: чотири види тетракордів, звукоряди мажорної та мінорної гам 3-х видів, всі діатонічні інтервали вгору і вниз; в. 2, м. 7, в. 3, м. 6 з гармонічним розв'язанням; тритони і характерні інтервали з розв'язанням; енгармонізм інтервалів; 4 види тризвуків, обернення мажорного і мінорного тризвуків у різному розташуванні; D₇ та обернення; всі види септакордів в основному виді.

сольфеджування:

одноголосся (Кириллова, Попов, ст. 230, № 3, Рубец. Одноголосное сольфеджио, № 86, 87);

транспозиція на секунду і терцію (Рубец. Одноголосное сольфеджио, №№ 74, 75);

спів романсу з грою на фортепіано супроводу у нескладній фактурі;

двоголосся дуєтом (Способин, № 16);

двоголосся з грою другого голосу (Способин, № 19–21).

визначення на слух:

окремі ступені; 4 види тетракордів: інтервали, акорди; інтервальні та акордові послідовності з 5–10 елементів за 1–3 програвання.

В кінці VI семестру:

диктант:

одноголосний – ритмічно та інтонаційно розвинутий (Алексеев, Блюм, № 261);

триголосний – (М. Резник. Музичні диктанти, №№ 572, 611);

гармонічний – 4-голосний (І. Лопатіна. Гармонічні диктанти, №№ 42, 49);

інтонаційні вправи:

в тональності: хроматичні інтервали з розв'язанням; окремі тризвуки, їх обернення, всі види септакордів у натуральному та гармонічному мажорі та мінорі з доведенням до тоніки; цифровані інтервальні (включно з хроматичними інтервалами) та акордові послідовності (включно з альтерованими акордами домінантової та субдомінантової груп, акордами з неакордовими звуками, головним чином – затриманнями), співаючи всі звуки або лише один голос і граючи решту голосів на фортепіано); одноголосні та двоголосні тональні та хроматичні секвенції;

від звука: звукоряди всіх діатонічних та зі зб. 2 ладів, діатонічні інтервали з енгармонічною заміною та можливими варіантами розв'язання (як діатонічні, характерні, хроматичні); всі види тризвуків та септакордів з оберненнями у тісному та широкому розташуванні з розв'язанням;

сольфеджування:

одноголосся (Островский, Сольфеджио, вып. 2, № 64);

одноголосся в ключах “До” (Агажанов, Блюм. Сольфеджио в ключах “До”, №№ 15, 25, 52, 56);

двоголосся (Способин, №№ 70–80);

чотириголосся (Шульгин. Пособие по слуховому гармоническому анализу, №№ 189, 201, 204);

солостів із супроводом (Лисенко, Степовий, Стеценко та ін.);

солостів із транспозицією (нескладний);

визначення на слух:

інтервальна послідовність – з простими і складними інтервалами включно з хроматичними інтервалами та відхиленнями у споріднені тональності; гармонічна 4-голосна послідовність включно з альтерованими акордами доміантової та субдоміантової груп, неакордовими звуками, з відхиленнями та модуляцією у тональності I ступеня спорідненості або з поступовою модуляцією у віддалені тональності.

В кінці VIII семестру:

диктант:

одноголосний (Кириллова, Попов, ст. 154, № 24);

триголосний (Т. Мюллер. Триголосні диктанти з художньої літератури, № 202);

чотириголосний гармонічний (І. Лопатіна. Гармонічні диктанти, №№ 174, 185);

зі змінною кількістю голосів (П. Калашник. Музичні диктанти, № 16);

інтонаційні вправи:

в тональності: гармонічний період із будь-яким видом модуляції; імпровізувати мелодію на дану гармонічну схему; заграги власний супровід до мелодії; 1–4-голосна секвенція будь-якого виду (співати 1 голос, інші грати).

від звука: звукоряди всіх вивчених ладів, у т. ч. збільшеного та зменшеного; акорди та інтервали з енгармонічною заміною та розв'язанням; інтервальні послідовності без визначеної тональності.

сольфеджування:

одноголосся (Кириллова, Попов, ст. 240, №№ 26, 27);

триголосся – приклади з поліфонічної літератури;

в ключах “До” (Агажанов, Блюм. Сольфеджио в ключах “До”, № 150);

чотириголосся – приклади з художньої літератури (Качалина, №№ 49, 50, 52);

чотириголосся із грою 3-х голосів на фортепіано (Шульгин, №№ 262, 266, 267);

романс із супроводом (Бріттен. Сонет XXX Шекспіра);

визначення на слух:

модуюча гармонічна побудова – фрагмент з музичного твору або гармонічна послідовність з акордами мажоро-мінору, модуляцією у тональність будь-якої спорідненості, енгармонічною модуляцією, з неакордовими звуками;

політональні фрагменти;

окремо – всі вивчені елементи.

КОНТРОЛЬ ТА ОБЛІК УСПІШНОСТІ

Терміни і форми контролю визначені навчальним планом:

- контрольні уроки в кінці I, III, V та VII семестрів;
- диференційований залік в кінці IV семестру;
- іспити в кінці II, VI та VIII семестрів.

Іспити складаються з двох частин і проводяться у письмовій та усній формі.

Вибір форми заліку та контрольного уроку залишається за викладачем і може проводитися як у письмовій, так і в усній формі. На контрольному уроці оцінки можуть виставлятися на основі поточної успішності або контрольного диктанту та контрольної слухової роботи.

Оцінювання відповідей студентів та письмових робіт здійснюється за шкалою, прийнятою у навчальному закладі і затвердженою предметною цикловою комісією.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ МУЗИЧНОГО ДИКТАНТУ З ПРЕДМЕТА “СОЛЬФЕДЖІО”

“12” – робота виконана без помилок;

“11” – одна або дві помилки IV категорії;

“10” – одна помилка III категорії або дві II категорії;

“9” – 2–3 помилки II категорії, кілька II–III категорій або відсутні 1–3 ноти;

“8” – 2–3 помилки II–III категорій, або відсутні кілька нот (не більше чверті нот одного голосу);

“7” – одна помилка I категорії або кілька II–III категорій, або відсутня третина одного голосу при правильному записі (або з незначними помилками: 2–3 помилки III–IV категорій) решти диктанту;

“6” – багато помилок I і II категорій, але правильно записана половина диктанту, або цілком чи майже цілком відсутній один з голосів у двоголосі при правильному іншому голосі;

“5” – багато помилок I і II категорій, але правильно записана третина диктанту, або цілком або майже цілком відсутній один з голосів у двоголосі при 2–3 помилках III–IV категорії в іншому голосі, або записана правильно половина диктанту непослідовно, але у належних місцях форми;

“4” – записано правильно менше третини диктанту.

Відповідно до 5-бального оцінювання:

5 (відмінно)	4 (добре)	3 (задовільно)	2 (незадовільно)
10–12	7–9	5–6	1–4

Перелік можливих помилок з предмету “сольфеджіо”:

I категорія:

Неправильно визначене відхилення чи модуляція.

II категорія:

Пропущені (не всі) важливі випадкові знаки;

Одна помилка у голосоведенні, яка спричинила кільказвучний неправильний мотив;

Кілька ритмічних неточностей (тріоль, пунктир, синкопа і т. п.).

III категорія:

Незначні ритмічні помилки;

Помилкові одна-дві ноти, які не міняють, однак, гармонії.

IV категорія:

Відсутні паузи або крапки;

Відсутній один знак гармонічного мінору (неправильний запис вертикалі).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Музичний диктант.

Агаджанов А. Двухголосные диктанты. – М., 1962.

Агаджанов А. Четырехголосные диктанты. – М., 1961.

Агаджанов А. П., Блюм Д. А. Сольфеджио. Примеры из полифонической литературы. – М.: Музыка, 1972.

Алексеев Б. Гармоническое сольфеджио. – М., 1975.

Алексеев Б., Блюм Д. А. Систематический курс музыкального диктанта. – М., 1978

Блинский Е., Олендарьов В. Музичний диктант (прикладі-фрагменти з музичної літератури одно-, дво-, триголосні). – К., 1976.

Гнесина Е. Музыкальные диктанты (оригинальные одноголосные примеры). – М., 1958.

Долматов Н. Музыкальный диктант (примеры из музыкальной литературы одноголосные). – М., 1978.

Євпак Є. Хорові розспівки (оригінальні приклади три-чотириголосні). – К., 1978.

Калашиник П. 210 озвучених музичних диктантів. Методичні рекомендації з курсу сольфеджіо (оригінальні приклади три-, дво-, одноголосні). – К., 1981.

Калашиник П., Булгаков Л. Музыкальные диктанты. Мелодии для гармонизации. – К., 1982.

Калашиник П., Решетников Л. 300 озвучених триголосних поліфонічних диктантів. Методичні рекомендації з курсу сольфеджіо (прикладі оригінальні). – К., 1981.

Кучеров В. Музичний диктант підвищеної складності (оригінальні приклади дво-, три-, чотириголосні). – К., 1977.

Ладухин Н. 1000 примеров музыкального диктанта. – М., 1981.

Лопатина И. Сборник диктантов. – М., 1985.

Милка Є., Шевченко К. Гармонічне сольфеджіо (прикладі оригінальні дво-, три-, чотириголосні). – К., 1978.

Мюллер Т. Двух- и трехголосные диктанты. – М., 1978.

Мюллер Т. Трехголосные диктанты (примеры – фрагменты из музыкальной литературы). – М., 1963.

Мюллер Т. Трехголосные диктанты (примеры оригинальные). – М., 1967.

Островский А., Павлюченко С, Шокин В. Музыкальный диктант (примеры двух-, трех- и четырехголосные). Вып. 2. – М. – Л., 1948.

Писаревский О. Музичний диктант (прикладні-фрагменти з муз. лит.; одно-, дво- і багатоголосні). – К., 1959.

Резник М. Музыкальные диктанты. – М.: Музыка, 1971.

Серебряный М. Диктанты на основе эстрадной и джазовой музыки. – К., 1989.

Столова Е. М. Музыкальный диктант (примеры – фрагменты из муз. лит. двух-, трех-, и четырехголосные). – К., 1978.

Фрейдлинг Г. Р. Двухголосные диктанты. – Л., 1975.

Фридкин Г. Музыкальные диктанты (примеры-фрагменты из муз. лит. и примеры из сб. Н. Ладухина, одно-, двух- и трехголосные). – М., 1981.

Сольфеджування

Агажанов Л. Курс сольфеджио, вып. 1, 2. – М., 1973, 1974.

Агажанов А., Блюм Д. Сольфеджио в ключах “До”. – М., 1969.

Агажанов А., Блюм Д. Сольфеджио: примеры из полифонической литературы. – М., 1972.

Алексеев Б. Гармоническое сольфеджио. – М., 1966.

Алексеев Б. Этюды по сольфеджио. – М., 1990.

Артамонова Е. Сольфеджио. – М., 1988.

Васильева К., Гиндина М., Фрейдлинг Г. Двухголосное сольфеджио. – Л., 1982.

Драгомиров П. Учебник по сольфеджио. – М., 1965.

Качалина Н. Сольфеджио. Вып. 1–3. – М., 1981–1983.

Кириллова Г., Попов В. Сольфеджио, ч. I. – М., 1986.

Ладухин Н. Одноголосное сольфеджио. – М., 1983.

Ладухин Н. Двухголосное сольфеджио в ключах “До”. – М., 1966.

Леонова Е. Полифоническое сольфеджио. – Л., 1990.

Лиценко И. Курс многоголосного сольфеджио. Вып. 1 – М., 1971.

Островский А. Учебник сольфеджио для музыкальных училищ. – Л., 1978.

Островский А., Соловьев С, Шокин В. Сольфеджио, вып. 2. – М., 1977.

Павлюченко С. Этюды для співу. – К., 1974.

Рубец А. Одноголосное сольфеджио. – М., 1966.

Рукавишников В., Слетов В., Хвостенко В. Сольфеджио. Двухголосие. – М., 1953. Трехголосие. – М., 1962.

Русяева И. Одноголосные примеры для чтения с листа на уроках сольфеджио. – М., 1980.

Серебряный М. Сольфеджио на ритмоінтонаційній основі сучасної естрадної музики. Ч. I. – К., 1987.

Серебряный М. Сольфеджио на ритмоінтонаційній основі сучасної естрадної музики. Ч. II. – К., 1991.

Соколов В. Многоголосное сольфеджио. – М., 1962.

Соколов В. Примеры из полифонической литературы. – М., 1962.

Способин И. Сольфеджио, ч. 1: двухголосие; ч. 2: трехголосие. – М., 1982.

Флис В., Якубяк Я. Сольфеджио: Для 1–4 класів ДМШ. – К., 1979.

Флис В., Якубяк Я. Сольфеджио: Для 5 класу ДМШ. – К., 1980.

Флис В., Якубяк Я. Сольфеджио: Для 6 класу ДМШ. – К., 1981.

Флис В., Якубяк Я. Сольфеджио: Для 7 класу ДМШ. – К., 1982.

Юсфин А. Сольфеджио. – М. – Л., 1975